

Unija poslodavaca Srbije

Stav

**Fiskalno opterećenja prihoda iz radnih
odnosa**

Maj 2013.

Rezime

Republiku Srbiju karakterišu visoka fiskalna opterećenja prihoda iz radnog odnosa, slabeći konkurentnost privrede u poređenju sa zemljama u okruženju. Smanjenje fiskalnog opterećenja zarada pozitivno bi se odrazilo na zaposlenost u smislu zadržavanja postojećih i otvaranja novih radnih mesta, kao i na povećane zarade zaposlenih sa najnižim primanjima. Više radnih mesta i veća primanja pokrenuli bi domaću potrošnju što bi naravno pokrenulo i privredu. Da bi smanjenje fiskalnog opterećenja zarada bilo sprovedeno na održiv način potrebno je sprovesti i odgovarajuće reforme u javnom sektoru sa ciljem smanjenja rashoda i to: reformu penzijskog sistema i PIO fonda; reformu Fonda za zdravstveno osiguranje, kao i reformu državne uprave i lokalne samouprave.

Unija Poslodavaca Srbije stoga preporučuje sledeće mere:

1. Smanjenje poreza i doprinosa na zarade za 40%, sa sadašnjih 60% na 40% neto zarade.
2. Poresko rasterećenje niskih zarada kroz podizanje neoporezivog iznosa zarade na iznos bruto minimalne zarade
3. Širenje mera predviđenih za IT industriju na druge delatnosti, naročito radno intenzivne grane (tekstilna industrija, industrija kože i obuće i sl.)
4. Hitno sprovođenje neophodnih reformi penzijskog i zdravstvenog sektora koji bi sa takvim reformama mogli "absorbovati" smanjenje prihoda usled gore spomenutih smanjenja fiskalnog opterećenja

Problem visokog fiskalnog opterećenja zarada

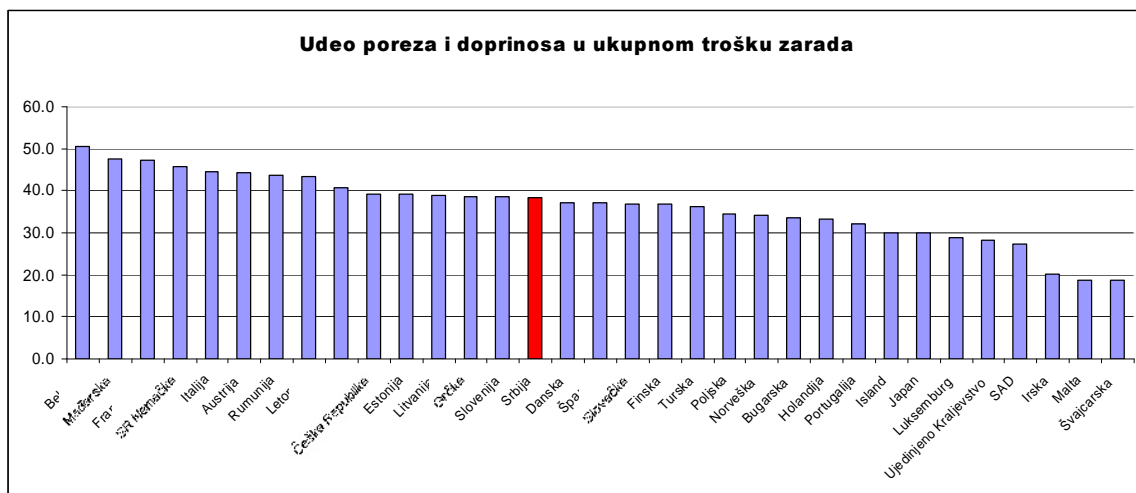
Iznosi poreza i doprinosa na zarade predstavljaju jedan od osnovnih problema koji koče privredni razvoj Republike Srbije. Srbiju karakterišu visoki nivoi poreza i doprinosa na zarade, na nivou razvijenih ekonomija Zapadne Evrope, koje karakterišu značajno viši nivoi produktivnosti, izraženi u bruto dodatoj vrednosti po zaposlenom.

Gubitak konkurentnosti usled neproporcionalno visokih troškova rada naročito su se odrazili na porast nezaposlenosti. U godišnjoj anketi 1000 preduzeća USAID-ovog Projekta za bolje uslove poslovanja 96% ispitanika je ocenilo poreze i doprinose na zarade da imaju negativan uticaj na poslovanje. U skorijem istraživanju Unije poslodavaca Srbije, koje se dublje fokusiralo na probleme koje fiskalna opterećenja zarada prouzrokuju privredi, primećen je izuzetno veliki uticaj iznosa poreza i doprinosa na zarade na zaposlenost. U istraživanju vršenom na preko 200 kompanija, 59% ispitanika je izjavilo da nisu u mogućnosti da zapošljavaju nova lica usled visokih iznosa poreza i doprinosa, dok je 28% ispitanika izjavilo da je čak prinuđeno da dalje smanjuje radnu snagu.

Takođe, jasan je i uticaj visokih poreza i doprinosa na zarade u privredi tokom recesije. 95% ispitanika je izjavilo kako su iznosi poreza i doprinosa na zarade prepreka povećanju zarada u njihovoj kompaniji.

Međunarodno poređenje

Ukupno poresko opterećenje zarada u Republici Srbiji, mereno u skladu sa metodologijom EUROSTAT-a, koja beleži udeo poreza i doprinosa u ukupnom trošku zarade za poslodavca obračunatom za 67% prosečne zarade u privredi iznosi 38,44%, što odgovara porezu i doprinosima u iznosu od 62,44% neto zarade, svrstavajući je u isti rang sa Slovenijom (38,5%) i Danskom i Španijom (37%). Važno je primetiti da Republika Srbija ima značajno viša opterećenja rada u odnosu na 10 „novih“ zemalja članica EU (36,5%), naročito u odnosu na Poljsku (34,6%) i Slovačku (36,9%), koje su zemlje koje su ulaskom u Evropsku Uniju doživele veliki industrijski razvoj. Upoređujući Srbiju za zemljama regiona, dolazimo do podatka da je poresko opterećenje zarada u Srbiji na sličnom nivou sa Hrvatskom (38,4%), dok su značajno viši u odnosu na Makedoniju (30,9%) i Albaniju (34%).

Izvor: Eurostat (earn_nt)

Poreska reforma 2013. i njen uticaj na fiskalno opterećenje zarada

Ministarstvo finansija i privrede Republike Srbije u 2013. godini je sprovelo poresku reformu, koja je u jednom delu uticala i na oporezivanje zarada, smanjujući porez na zaradu i povećavajući doprinos za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje, uz istovremeno povećanje neoporezivog dela zarade sa 8.776 RSD na 11.000 RSD. Ova poreska reforma, iako je u osnovi fiskalno neutralna dovela je do blagog smanjenja oporezivanja zarada (na 38.08% mereno metodom EUROSTAT-a). Međutim, imajući u vidu malo fiskalno rasterećenje zarada, teško je očekivati da ova poreska reforma ima vidljivi uticaj na tržište rada.

Uticaj smanjenja poreza i doprinosa na zarade

Smanjenje fiskalnog opterećenja zarada imalo bi neposredan pozitivan uticaj na:

- Zaposlenost u Republici Srbiji. Smanjenje troškova rada pozitivno će se odraziti na konkurentnost privrede, unaprediti poslovno okruženje i stvoriti prostor za povećanje obima investicija, koje bi rezultovale otvaranjem novih radnih mesta u realnom sektoru.
- Iznose zarada. U skorašnjem istraživanju Unije poslodavaca Srbije rađenom na uzorku od 200 kompanija 32% ispitanika je izjavilo da bi sredstva dobijena kroz smanjenje poreza i doprinosa na zarade u celosti iskoristili za povećanje zarada zaposlenih, dok je 64% ispitanika izjavilo da bi deo tih sredstava iskoristilo za povećanje zarada zaposlenih. Ovom stavu poslodavaca sigurno doprinosi i činjenica da su u Republici Srbiji zarade u privredi bile ili zamrznute ili su realno opadale od 2010. godine, pri čemu su dodatno produbljene razlike između zaposlenih iz privatnog i javnog sektora. Poslodavci bi ovim povećanjem zarada donekle ublažili nezadovoljstvo zaposlenih usled niskih zarada i lošeg socijalnog položaja.
- Politiku minimalne zarade. Smanjenje poreskog opterećenja zarada nižih od prosečne doprinelo bi povećanju neto zarada, što bi smanjilo pritiske sindikata na minimalnu cenu rada.
- Zadržavanje postojećeg broja radnih mesta i kreiranje novih radnih mesta što bi dovelo do povećanja domaće potrošnje i pokrenulo privredu Srbije.

Sa druge strane, smanjenje fiskalnog opterećenja zarada negativno bi se odrazilo na:

- Budžet Republičkog fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje. Trenutno, 48,9% godišnjih prihoda Republičkog fonda PIO čine transferi iz budžeta Republike Srbije (Finansijski izveštaj RF PIO za 2012. godinu). Smanjenje doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje negativno bi se odrazilo na finansije RF PIO, i zahtevalo bi veća izdvajanja iz budžeta kako bi se osigurala redovna isplata penzija. Sa druge strane, treba imati na umu da je trenutni penzijski sistem Republike Srbije finansijski neodrživ: trenutni odnos zaposlenih i penzionera u RS je 1:1,1, dok po procenama fonda PIO održivi odnos je 1:3. Međutim, taj odnos u sadašnjim okolnostima bi podrazumevao punu zaposlenost, što ukazuje na potrebu za promenu penzione politike i restrukturiranje PIO fonda kako bi se penzioni sistem RS učinio održivim. Unija poslodavaca Srbije smatra da se neophodna reforma penzijskog sistema i restrukturiranje PIO fonda mora sprovesti na način koji će omogućiti stvaranje preduslova za smanjenje doprinosa za obavezno socijalno osiguranje
- Budžet Republičkog fonda za zdravstveno osiguranje.
- Budžet Republike Srbije i budžete lokalnih samouprava. Imajući u vidu da je Vlada RS 2011. godine donela propise po kojima je 80% sredstava prikupljeno kroz porez na dohodak građana postalo prihod lokalnih samouprava, efekat smanjenja prihoda od poreza na zarade u Republičkom budžetu biće relativno mali. Pravi efekat smanjenja prihoda od poreza na zarade osetiće lokalne samouprave, koje 58% svojih tekućih prihoda ostvaruju iz poreza na dohodak građana.

Predlozi mogućih reformi

Istraživanje o stavovima privrede u 2013. godini Unije poslodavaca Srbije je identifikovalo da vlasnici kompanija koje posluju u Republici Srbiji smatraju da je potrebno smanjiti fiskalno opterećenje zarada za 40% u odnosu na sadašnji nivo. Privrednici smatraju da bi takav iznos poreza i doprinosa omogućio konkurentne cene rada u odnosu na okruženje, kao i povećanja zarada u realnom sektoru.

Međutim, prosto smanjenje oporezovanja zarada doprinelo bi rastu ionako velikog budžetskog deficita. Unija poslodavaca Srbije prihvata da je to u ovom trenutku nemoguće učiniti bez ugrožavanja likvidnosti javnog sektora.

Sa druge strane, u 2013. godini Ministarstvo finansija i privrede predstavilo je mere podrške IT industriji, koje u jednoj od tačaka predviđaju smanjenje troškova rada u pokrivenim delatnostima kroz uvođenje posebnog postupka za obračun i plaćanje doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje i osiguranja u slučaju nezaposlenosti, kojim se uvodi refundacija stvarnih troškova korišćenja ovih usluga. Ovom merom bi se fiskalno opterećenje neto zarada smanjilo za 24 pp, na 43%. Unija poslodavaca Srbije predlaže monitoring i evaluaciju ovih mera kako bi se procenili njihovi efekti na Fond obaveznog zdravstvenog osiguranja i budžet Nacionalne službe za zapošljavanje, kako bi se moglo razmotriti postepeno proširenje ove mere i na ostale delatnosti u privredi.

Jedan od mogućih pravaca poreske politike u oblasti zarada je i uvođenje mera za povećanje progresivnosti sa ciljem smanjenja fiskalnog opterećenja niskih zarada. Prema istraživanju Unije poslodavaca Srbije, blaga većina privrednika je saglasna sa uvođenjem progresivnih stopa oporezivanja. Uvođenje ovakve mere doprinelo bi ujednačavanju zarada i većoj zapošljivosti najugroženijih kategorija stanovništva na tržištu rada.

Drugi mogući način povećanja poreske progresije je podizanje neoporezivog iznosa zarade na iznos bruto minimalne zarade. Oslobođanjem minimalnih zarada od poreza na dohodak građana stvorile bi se mogućnosti za rast najnižih zarada i veće zapošljavanje u radno-intenzivnim delatnostima, dok bi uticaji na fondove obaveznog socijalnog osiguranja ostali ograničeni.

Konačno, postoji i mogućnost smanjenja fiskalnog opterećenja zarada u pojedinim privrednim granama. Ova opcija bi podrazumevala širenje mera predviđenih za IT industriju i na druge privredne grane, naročito na radno-intenzivne grane (tekstilna industrija, industrija kože i obuće i sl.).

Obrazloženje predloženih mera

Smanjenje poreza i doprinosa na zarade je mera koju je neophodno doneti kako bi se prekinuo dosadašnji trend pada broja radnih mesta u privredi. Pored zaustavljanja pada zaposlenosti u realnom sektoru, u kratkom roku bi doprinelo jednokratnom povećanju zarada u privredi i poboljšalo socijalni položaj zaposlenih sa niskim primanjima. Na

srednji i duži rok popravila bi se konkurentnost privrede Republike Srbije, naročito u odnosu na zemlje u okruženju, doprinelo pozitivnijoj percepciji poslovnog okruženja u Republici Srbiji, a samim tim i stvorilo uslove za otvaranje novih radnih mesta u privredi kroz povećanje investicija.

Negativni efekti smanjenja fiskalnog opterećenja zarada mogu se preduprediti kroz reformu pogođenih sektora; prvenstveno penzijsko-invalidskog osiguranja i fonda za zdravstveno osiguranje, ali i javnog sektora, uključujući državnu upravu i lokalnu samoupravu. U ovom pogledu naročito važno će biti analizirati efekte koje će mere Vlade za podršku IT industriji imati na Republički fond zdravstvenog osiguranja, kako bi se razmotrila mogućnost njihovog proširivanja na druge delatnosti.

Druga mogućnost je nadoknada gubitka prihoda fondova socijalnog osiguranja preraspodelom prihoda iz poreza na dohodak građana i većim finansiranjem fondova iz budžeta. Podsećamo da je preusmeravanje 80% prihoda od poreza na dohodak građana lokalnim samoupravama bila privremena mera kojom se lokalnim samoupravama nadoknadio gubitak transfera iz budžeta. Poreskim reformama 2013. godine uvedeno je plaćanje poreza na imovinu pravnim licima metodom fer ili tržišne vrednosti, što će doprineti povećanju prihoda lokalnih samouprava po ovom osnovu. U tim okolnostima moguće je razmišljati o ponovnoj izmeni poreza na dohodak koji bi ponovo u celosti predstavljao prihod centralnog nivoa države, koja bi od viška prihoda nastalih po ovom osnovu mogla da finansira fondove socijalnog osiguranja.

Konačno, potrebno je pristupiti i reformi penzionog sistema, koji u najvećem delu utiče na fiskalno opterećenje zarada (oko 53%). Reformu penzionog osiguranja je potrebno sprovesti zbog neodrživosti trenutne politike u ovoj oblasti. Imajući u vidu veliki deficit PIO fonda koji se trenutno pokriva dotacijama iz budžeta Republike Srbije, smatramo da država mora bez odlaganja krenuti u proces reformi u ovom sektoru, kako bi se stvorile mogućnosti za održivost sistema obaveznog penzijskog osiguranja i smanjile pritiske za zadržavanje trenutnog visokog nivoa fiskalnog opterećenja zarada.